

כי אינו רואה נחת בעולמו, והפרה זו הוא מנחיל לקוראיו. איזה דפאון עולה מתוך סיפוריו, אף שמאחריו עבר גדול של יצירות בשירה ובפרוזה, באידיש ובפולנית. אפשר אירוועי-חיינו גרמו ואולי נוסח הוא אצלו הטבוע בהשקפת-עולמו. ואפילו כאשר סגל יעטה את סיפוריו בהומור המבקיע את הקדרות, נכבש ההומור לעצב. כי עולמו של הסופר לעצבות יולד.

בסיפור "האלמנה מהרובע הקסום", כב-סיפורים אחרים, יש קטעי וידוי של המחבר: "ניגשתי אל ארון הספרים—ספרי שלי ושל מחברים אחרים. בין הספרים הללו ביליתי—ואפשר לא רק ביליתי אלא גם עברתי—את כל חיי. בהם הטבעתי את תשוקת האהבה ואת השאיפה אל ההרים הגבוהים, הגבוהים. גובר הייתי ברומא-נים ובפואימות המופלאות של הסופרים הגדולים ואף אני ניסיתי לבדות עלילות וגיבורים ובעבורם—בעבור גיבורי—לא קימצתי מעולם. ברוחבי-יד הענקתי להם את כל הדברים הטובים שלא היו מנת-חלקי. להם נתתי הכל, לעצמי לא כלום. דבר לא חסכתי מהם: צער, אומץ-לב, כוח, לעתים קרובות תיארתי במדרגה העליונה של אָשרם. כה טוב וכה רחב-לב הייתי. חיברתי ספרים, ספרי נשאו חן מלפני הבריות..."

אולי תמה כל הרוח הנדיבה הזאת בספריו של קלמן סגל שהופיעו בפולין; בסיפורים שלפנינו נותרו שרידי-אפר בלבד. הדמויות ברובן הגדול בודדות ומתיסרות בגורלן שהמר להן. כל אחת מהן נושאת צלב משלה, והצלב כבד והתחנות שבדרך מכאיבות ומעיקות. לפעמים קרובות מספר סגל בגוף ראשון והתגה זורמת ממנו וממלאה את כל האווירה. חוויותיו כ"עולה חדש" משמשות לו מקור ועדות לדכאונו, כפי שהוא מעלה בסיפור "לכרוע או לא לכרוע ברך?" אולי כרבים שפמותו, המלאים מרי, ייאוש ואכזבה בשבתם בארצנו, מבקש הוא להרוג את השר המטפל בעולים חדשים. ולאחר שוויתר על תכניות הרצח, ואינו שומע ראדיו ואינו קורא עתונים—טוב לו, אף שאינו

"המשורר—לא יברח איש כמוהו. / להיות. חוזה להיות. לרצות / את גזר-הדין עד תום. לא / חנינה. פשוטו להיות. גם / מש-מעו להיות" (ע' 50). הנביא הוא המשורר, הרואה, רואה רע, אינו יודע מאיין בא ולאן הוא הולך אלא עליו למלא את שליחו-תו: "לרעות ולהיטיב, / לרעות ולהיטיב..." (ע' 54).

שיריו של יהושע טן-פי בספרו החמישי (שרואה אור עשרים-ושתיים שנים לאחר קוד-מו) יונקים מן ההתנגשות שבין מסורת תר-בותית ערכית לבין שבירת-הכלים של המאה העשרים.

מן המקורות היהודיים לובשת השירה הזאת רוח של אמונה, נזונה מן הסמלים, התמונות והפילוסופיה של התלמוד וה"זוהר". מכאן גם, במישור הסגנוני, שפע של עיבוצים, ביטויים ארמיים, ומסגרת לשונית נמלצת. אולם, "הקורוניה אוכלת את הכסף" (ע' 22) והערכים ההיסטוריים מן המקורות שסועים מול המציאות: "לוחות שבורים, מידות וערכים... / גירסת-ינקות שלי מושל-כת, זכויות היסטוריות אין-תפץ-בן; ... / אא-סוף את גרוטאות הרוח שעניי העיר / הותירו לי בפח-האשפה / בשביל בני אי-שם בספירת, / ... שאמונתו רחבה כגבולות הארץ הנותנת מחיה".

אלה הם שירים רוויים: רוויי דעת, רוויי מכאוב, רוויי מאמץ אחרון, נואש וכושל-מראש לאחוז בלוחות השבורים, למצוא את התכלת ברקיע.

צ.ג.

בית הקפה המכושף

עצובים ומשמימים סיפוריו של קלמן סגל, הסופר שזה-מקורב הגיענו מפולין. נראה

* קלמן סגל: בית הקפה המכושף (סיפורים); המתרגמים: שולמית הר-אבן, מ. וינקלר, דוד וינפלד, שמאי גולן, גרשון גבעוני, צפרירה גר, בתיה מיכאלי ויורם ברונובסקי; ספרית שבות, הוצאת הקיבוץ המאוחד ואגודת הסופרים העבריים, 1973; 191 עמ'.

חלץ מן החשכה. כאילו ביעד הדרך הזאת עתידות להבהיק קרניים בלתי־נודעות של כוכבים יפיי־מזג".

בתרגומי הסיפורים פגמים לא מעט, ומעטים מהם מוצלחים. ריבוי המתרגמים אינו לבר־כה, אף שאולי לא היה מנוס מכך.

י.פ.

על עצים ואבנים

שני חלקים בנובילה החדשה של אהרן מגד, הפורה מאד בתקופה האחרונה: בחלק הראשון מובא וידוי שמשמיע ישראלי טיפוסי (אף שאינו טיפוס נפוץ במיוחד בספרות העברית), יגאל רביב שכינויו ג'וליאן, דובר המחלקה לשימור הטבע, באזני המחבר; בחלק השני באה תגובתו־שובתו של המחבר שהואיל ואינו יכול לחשוף עצמו ב־ווידוי הוא משיב בצורת סיפור.

יגאל רביב מנסה לחשוף את אפיו כדי לגלות במונולוג הווידוי את האמת על עצמו. במהלך הדברים מתברר לו—ולקוראים—כי אין האמת מוחלטת וסופית אלא היא מור־כבת ואף סותרת את עצמה. לעומתה קיים תמיד השקר "אשר אינו ניתן לחלוקה" "אדם", אומר המתוודה, "שהשקר הוא בדמו, מסוגל לשקר בכל... אולי כל מה שסיפרתי לך בווידוי הזה שלי הוא שקר" (ע' 118). הווידוי גם מוליך לקראת פואנטה שאינה משנה במיוחד את ראשית הדברים ואינה מאירתם באור חדש אך היא חושפת את יחסו של המחבר אל המספר, "כוהן־הווידוי יים" שלו. מתברר שהמתוודה מכיר היטב את יחסו המזלזל של המספר אליו ואילו המספר גופו אינו יודע זאת כמעט עד סופו של הווידוי. המספר, הסבור שהוא מיטיב להכיר את המציאות יותר מיגאל, יודע לקראת סוף הווידוי כי אינו מספר "כל־יודע" וכי יגאל יודע על יחסו של המספר עם אשתו.

טכניקת הווידוי כשלעצמה מאפשרת למגד

יודע "מה טובה של ארץ זו". מאחרי המלים "חופש" ו"דמוקרטיה" יש איזו מלכודת, שהרי "תמיד שרוי אחך למעלה ורובה מתחת. תמיד מושם משהו לצחוק..." מכאן והלאה מונה המחבר את פגישותיו הכוש־לות עם מו"לים ועם סופרים, אשר גולת־הכותרת שלה היא פגישה שנערכה לכבודו אצל סופר "שלבנו לב־זהב". ואותו סופר תובע בנאום־הברכה כי סגל "יתודה על ברכיו ויבקש מחילה מכל אחד מאתנו! אני רוצה לשמוע את וידויו, על אשר חי בארץ שבה חי... שיכרע ויאמר וידויו..." על ברכה מוזרה זו עונה המחבר ומסיים בדברים הבאים: "אני מודה שחטאתי הרבה ועשיתי שגיאות רבות. מחלו לי על השגיאה הגרועה ביותר שעשיתי מימי; שאני נמצא עכשיו ביניכם..."

סיפוריו של קלמן סגל אווירתם עודפת על עלילתם. כל סיפור הוא אישי ביותר מבחינת המחבר, אפילו כשחסר בו האני המספר. האירוניה משמשת למחבר אמצעי להבעת משאלותיו הרעיוניות. לפעמים הוא נעזר גם בסאטירה עוקצת ודוקרת, ובמיוחד באירוניה מרה.

הטוב בסיפורים הוא הראשון, "ממזר" (ש־תורגם בידי שולמית הר־אבן). גורלו של ילד שנולד מגילוי־עריות של אח ואחות בכפר פולני מתואר בו בכשרון תיאורי רב. הטראגדיה של לידתו חופפת על אביו ועל אמו ורודפת אחר הילד כלבה המתפרצת ממעמקי־סתר. בדומה לכך עמוקה שנאתם של בני הכפר לבית המבודד על תושביו הטמאים. בשיאה של השנאה רוצחים בני הכפר את האב, והאם עם ילדה נודדים לעיר הסמוכה. אלא שהאשה אינה יכולה להיקלט בחיים העירוניים, למרות העבודה הקשה והמפרכת שהיא מקבלת על עצמה למען קיומה וקיום בנה. מנת־ייסוריו של הממזר לא נשלמה. ברחוב ובבית־הספר רודפת אחריו קללת לידתו, עד שאמו מחליטה לחזור לבית המבודד בכפר. אלא שהילד שגדל והיה לנער, קופץ מן העגלה והולך בדרך הגהר, "מוקף לילה וקור, נווד חפשי ובודד... רץ נכחו, כמבקש להי־

* אהרן מגד: על עצים ואבנים; עם עובד, 1973; 158 עמ'.